

УДК 614.2:005:614.253.1/4

DOI 10.24144/1998-6475.2023.61.24-29

АНАЛІЗ РОЗУМІННЯ ВАЖЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ В МЕДИЧНІЙ СИСТЕМІ ЯК ОСНОВИ ЛЮДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я СУЧАСНИМИ ЛІКАРЯМИ ТА СТУДЕНТАМИ

Рего О. Ю., Пішковці А.-М. М., Рогач І. М., Керецман А. О.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», медичний факультет, кафедра соціальної медицини та гігієни, м. Ужгород

Резюме. Вступ. У статті розглядається трансформація сучасної системи охорони здоров'я, зокрема в контексті переходу від біомедичної до системної моделі. Первинна медична допомога визнається найбільш інклюзивним та ефективним способом надання медичних послуг, особливо у підвищенні стійкості системи охорони здоров'я перед кризами. Особливий акцент робиться на ролі сімейного лікаря як ключового фахівця у профілактиці, ранній діагностиці та лікуванні різноманітних станів, а також у залученні пацієнтів до активної участі в управлінні власним здоров'ям. Сучасні виклики і нові тенденції в медичному менеджменті враховують макро-, мезо- та мікрорівні, інтегруючи технологічні інновації та підвищення ролі пацієнтів у процесі лікування та управління. Однак для успішної імплементації цих змін, важливо підготувати медичних працівників і вирішити технічні аспекти використання сучасних технологій у менеджменті пацієнтів, посиливши доказову медицину раннім виявленням захворювань і розробкою сучасних методик профілактики.

Мета дослідження. Дослідити ставлення студентів-медиків і практикуючих лікарів різних спеціальностей до актуальних питань менеджменту в системі охорони здоров'я.

Матеріали та методи. Здійснено крос-секційний аналіз, використовуючи анонімне анкетування через Google Форму з березня по серпень 2023 року. Дослідження охопило студентів медичного факультету (66 осіб) та лікарів із різних спеціальностей (70 осіб), що працюють у Закарпатській області зі стажем роботи від 5 до понад 25 років.

Результати досліджень. У результаті аналізу уявлень про «менеджмент в охороні здоров'я» серед лікарів і студентів, було встановлено, що 80% лікарів та 68,2% студентів розуміють це поняття як цілеспрямовану діяльність лікаря з високою результативністю у зміцненні здоров'я, водночас 20% лікарів та 31,8% студентів розглядають його як наукове керування закладом охорони здоров'я. Важливо відзначити, що 94,3% лікарів та 66,7% студентів підтримують введення навчальної дисципліни з менеджменту здоров'я в медичну освіту. 74,3% лікарів та 66,7% студентів із власної ініціативи активно використовують допоміжні ІТ-технології, для вирішення різних медичних завдань. Крім того, 85,7% лікарів і 71,2% студентів вважають, що сучасний лікар – це менеджер здоров'я та найважливіші якості для нього – професіоналізм, комунікабельність, етика, бажання до саморозвитку та відповідальність за якість лікування. Ці результати підкреслюють важливість розуміння сучасних підходів до менеджменту в медицині для поглиблення молодих лікарів.

Висновки. Сучасна медицина потребує акценту на розумінні та застосуванні принципів менеджменту, доказовості, ранньої діагностики та профілактики в охороні здоров'я. Результати дослідження свідчать про високу важливість включення навчальних програм з менеджменту здоров'я в медичну освіту та розвитку ключових навичок у майбутніх лікарів, які мають бути не лише фахівцями у своїй галузі, але і менеджерами здоров'я для забезпечення ефективності зміцнення людського здоров'я.

Ключові слова: менеджмент охорони здоров'я, сімейний лікар, лікар як менеджер людського здоров'я, структура та функції, реформування охорони здоров'я.

Examining the perceived significance of management in the healthcare system as the cornerstone of human health – insights from contemporary medical professionals and students

Reho O.Yu., Pishkovtsi A.-M.M., Rohach I.M., Keretsman A.O.

Abstract. Introduction. This article delves into the transformation of contemporary healthcare systems, primarily within the context of the shift from a biomedical model to a systemic one. The pivotal role of primary healthcare, particularly in bolstering the healthcare system's resilience during crises, is acknowledged. Special emphasis is placed on the family physician's role as a critical figure in disease prevention, early diagnosis, treatment, and patient engagement in their health management. Contemporary healthcare challenges and emerg-

ing trends encompass macro-, meso-, and micro-level considerations, integrating technological innovations and augmenting patient involvement in treatment and management processes. Successful implementation of these changes necessitates healthcare professional training and addressing the technical aspects of modern technology utilization in patient care, strengthening evidence-based medicine, early disease detection, and the advancement of preventive measures.

Aim of the study. To explore the perspectives of medical students and practicing physicians from diverse specialties regarding pertinent issues in healthcare system management.

Materials and Methods. A cross-sectional analysis was conducted through an anonymous Google Form survey administered from March to August 2023. The study encompassed 66 medical students and 70 practicing physicians representing various specialties in the Zakarpattia region, with work experience ranging from 5 to over 25 years.

Results and Discussion. Analysis of healthcare management perceptions among doctors and students unveiled that 80% of doctors and 68.2% of students interpret this concept as the purposeful activity of a physician, marked by high effectiveness in promoting health. In contrast, 20% of doctors and 31.8% of students regard it as the scientific management of a healthcare institution. Significantly, 94.3% of doctors and 66.7% of students advocate for the introduction of health management as a discipline in medical education. Moreover, 74.3% of doctors and 66.7% of students actively employ IT technologies proactively to address various medical challenges. Furthermore, 85.7% of doctors and 71.2% of students assert that a modern physician embodies a health manager role, with key attributes including professionalism, effective communication, ethical conduct, a commitment to self-improvement, and responsibility for treatment quality. These findings underscore the imperative of instilling modern medical management approaches in the training of future physicians.

Conclusion. Contemporary healthcare demands a heightened focus on comprehending and applying principles of management, evidence-based practices, early diagnosis, and preventive healthcare. Study results underscore the critical significance of integrating health management curricula into medical education and cultivating essential competencies in aspiring doctors. They must not only excel within their specialized domains but also assume the mantle of health managers to efficaciously advance public health.

Key words: Healthcare management, family doctor, physician as a health manager, structure and functions, healthcare reform.

Вступ

Трансформація сучасної системи охорони здоров'я, перехід із біомедичної у системну модель провокує ряд нових викликів, особливо для первинної ланки медичної допомоги, одночасно зміцнюючи її вирішальну роль в процесі менеджменту здоров'я населення. Первинну медичну допомогу вважають найбільш інклюзивним, справедливим та економічно ефективним методом забезпечення всебічного доступу до послуг охорони здоров'я. Вона також відіграє важливу роль у зміцненні стійкості систем охорони здоров'я перед кризами та надзвичайними ситуаціями, в профілактиці та ранній доказовості [1].

Особливе значення в цьому контексті набуває функція сімейного лікаря, який часто стає першою точкою контакту для пацієнтів та їхнім головним супроводжувачем в медичному середовищі. Сімейний лікар, виступаючи в ролі основного менеджера людського здоров'я, відіграє ключову роль у профілактиці, ранній доказовій діагностиці та координації лікування різноманітних станів і захворювань, що однозначно веде до ряду позитивних змін, таких як: індивідуалізація лікувального підходу, соціалізація та економічна ви-

гідність, перерозподіл консультативного навантаження між різними ланками та вибудовування чіткої ієрархії між ними, більша доступність для пацієнтів [2].

Через здатність сімейного лікаря створювати довгострокові відносини з пацієнтами, він має унікальну можливість залучати їх до активної участі в управлінні власним здоров'ям, надавати індивідуальні рекомендації в межах гігієнічної коментеності та розробляти плани профілактичних заходів, що враховують особисті потреби та обставини. Саме на це звертається окрема увага і в новому законі про громадське здоров'я України та в пріоритетних напрямках розвитку сфери охорони здоров'я на 2023 – 2025 роки [3,4].

Останнім часом дедалі більш актуальним є вивчення поняття менеджменту в сфері охорони здоров'я. У одному з сучасних наукових оглядів літератури розглядаються виклики та мінливі потреби в лідерстві та управлінні у сфері охорони здоров'я в різних системах та в різних контекстах. Дане дослідження визначило певні виклики та нові тенденції на трьох структурних рівнях: макро рівень (суспільні, демографічні, історичні та

культурні фактори), мезо (виклики в управлінні людськими ресурсами, зміна структур, показники ефективності) та мікро (зміна ролей та очікувань щодо менеджерів охорони здоров'я). Результати дослідження свідчать про трансформацію управлінських кадрів у сфері охорони здоров'я, що триває і здебільшого орієнтована на підвищення ефективності, управління змінами та управління людськими ресурсами [5]. Однак на сучасному етапі реформ охорони здоров'я та в процесі розширення функцій лікарів первинної ланки вважаємо потрібним говорити не тільки про управлінський менеджмент у системному контексті, а й як про надважливу категорію на рівні роботи лікаря, як особи, як сучасного менеджера людського здоров'я.

Події, такі як пандемія Covid-19, незважаючи на їх руйнівний вплив, певною мірою спонукали осучаснення менеджменту пацієнтів на первинній ланці, шляхом розвитку IT-технологій та телекомунікацій. До прикладу, у одному з сучасних досліджень оцінюється ефективність телеконсультацій (телефоном або відео) порівняно з особистими візитами в первинній медичній допомозі, психічному здоров'ї та суміжних службах охорони здоров'я в умовах змін, спричинених пандемією COVID-19. Результати вказали на те, що телеконсультації були настільки ж ефективними, як і особисті візити, при низкій патології. Задоволеність пацієнтів була високою в усіх дослідженнях, хоча високі показники припинення лікування свідчать про те, що цей метод може бути придатним не для всіх пацієнтів. Телеконсультації забезпечили значну економію часу пацієнтів та виявились економічно вигідною альтернативою особистим консультаціям на первинній ланці медичної допомоги, але для їх успішного впровадження необхідна підготовка медичних працівників і вирішення технічних питань [6]. Спираючись на це, ми також вважаємо актуальним та потрібним дослідження імплементації вивчення сучасних технологічних методів менеджменту пацієнтів, ще з університетської підготовки майбутніх медичних кадрів, а також удосконалення знань лікарів в цій сфері. Саме це може стати в майбутньому пріоритетним напрямком в розвитку медичного менеджменту на первинній ланці.

Мета дослідження

Дослідити ставлення студентів-медиків та практикуючих лікарів різних спеціальностей до актуальних питань менеджменту в системі охорони здоров'я.

Матеріали та методи

Дане дослідження – це крос-секційний аналіз, проведений шляхом анонімного анкетування за допомогою сервісу Google форма протягом березня-серпня 2023 року. Анкету було розроблено авторами особисто, вона містила 18 запитань, спрямованих на оцінку суб'єктивного ставлення респондентів до актуальних питань менеджменту в системі охорони здоров'я. Перед анкетуванням, кожен з опитаних надав інформовану згоду на проведення анонімного опитування та подальшу оцінку результатів. Респондентами виступили студенти 3–6 курсів медичного факультету ДВНЗ «УжНУ» (66 осіб, серед яких 24,2% – чоловіків та 75,8% – жінок); а також 70 (серед яких 31,4% – чоловіків та 68,6% – жінок) лікарів різних спеціальностей, які працюють у державних та приватних лікувально-профілактичних закладах Закарпаття. 57% опитаних лікарів мали стаж більше 25 років, 28% – 11–25 років, 9% – 5–10 років та 6% – до 5 років стажу.

Результати досліджень

Під час огляду результатів першим етапом був аналіз розуміння поняття «менеджменту в охороні здоров'я»: 80% лікарів та 68,2% студентів «Цілеспрямована діяльність сучасного лікаря, направлена на якісне виконання поставленої мети і завдань з високою результативністю у сфері зміцнення здоров'я»; а 20% лікарів та 31,8% студентів вважають, що це «Наукове керування конкретним лікувально-профілактичним закладом або установою». На думку 62,9 % респондентів лікарів питаннями управління та менеджменту здоров'я має займатись кожен медичний працівник, що бере участь у лікувально-профілактичній діяльності, з цим твердженням погодились і 69,7% студентів; усі інші респонденти надали перевагу твердженню, що питаннями в цій сфері мають займатись тільки керівники закладів охорони здоров'я та їх структурних підрозділів (рис. 1, 2).

РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ "МЕНЕДЖМЕНТ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я" - ЛІКАРІ

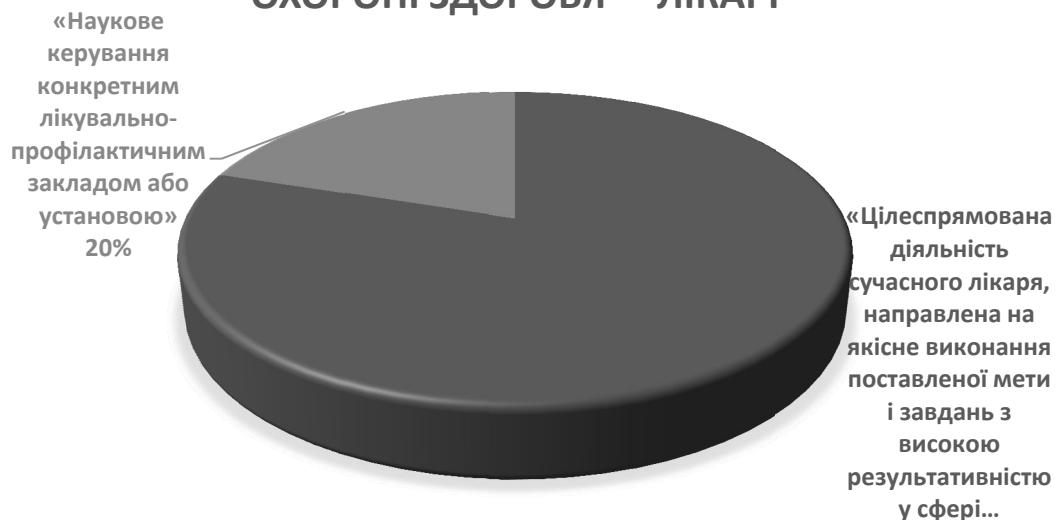

Рис. 1. Розподіл розуміння поняття менеджменту в охороні здоров'я серед респондентів-лікарів.

РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ "МЕНЕДЖМЕНТ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я" - СТУДЕНТИ

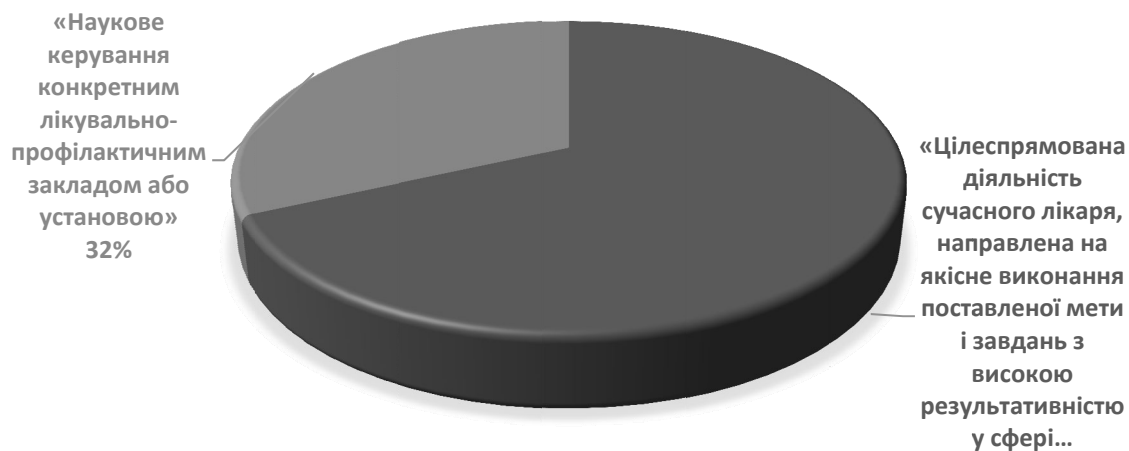

Рис. 2. Розподіл розуміння поняття менеджменту в охороні здоров'я серед респондентів-студентів.

Поняття «менеджмент здоров'я» у розумінні 62,9% респондентів лікарів це – «профілактика захворювань (рання діагностика, вакцинація та ін.) і процес взаємодії з пацієнтом (опитування, встановлення діагнозу, диф. діагностика, призначення ліків з урахуванням знання діючих речовин і контроль), серед студентів дане визначення обрало 56,1%; другим найпоширенішим варіантом вибору серед 34,3% лікарів та 28,8% студентів стало визначення «весь процес взаємодії з пацієнтом (опитування, встановлення діагнозу, диф. діагностика, призначення ліків з урахуванням

знання діючих речовин і контроль)», інші респонденти ж розділились між варіантами, що це виключно сам процес лікування або різні етапи співробітництва між спеціалістами різних ланок та спеціальностей. 54,3% лікарів та 48,5% студентів вважають, що їх робота з клієнтом та його активний менеджмент в сфері зміцнення здоров'я починається з моменту просвітницької та профілактичної роботи в когорті пацієнтів згідно їх спеціальності; а 42,9% та 43,9% респондентів відповідно, вважають початковим етапом – конкретний момент звернення пацієнта до них. Однак була

частка респондентів, які вважають що стартовим етапом їх роботи та менеджменту пацієнта є тільки «момент встановлення діагнозу, що відповідає їх кваліфікації».

Позитивним нюансом є те, що 94,3% опитаних лікарів вважають потрібним наявність дисципліни, направленої на зміцнення та менеджмент здоров'я на університетському етапі підготовки медичних кадрів. Із цим погодилось і 66,7% студентів, що є теж гарним результатом, але вказує на ще більшу необхідність підвищення розуміння важливості понять сучасного менеджменту в медицині, ще на початку навчання, щоб полегшити подальший шлях та розуміння основоположних процесів в охороні здоров'я серед молодих лікарів. Адже розуміння цих процесів, новітніх тенденцій, змін та реформ у сучасній медицині, яка швидко трансформується та розвивається, є запорукою успішної роботи лікарів та ефективного процесу зміцнення здоров'я майбутніх поколінь.

97,1% лікарів та 90,9% студентів погоджуються з тим, що зміцнювати здоров'я (ранній менеджмент) повинні не тільки керівники закладів і влада, а кожен лікар особисто. Саме тому 85,7% та 71,2% респондентів підтверджують думку про те, що сучасний лікар – це менеджер людського здоров'я. На думку наших респондентів, найважливішими управлінськими здібностями та якостями сучасного лікаря мають бути: професіоналізм та освіченість, комунікабельність, етичність у відносинах з пацієнтом та колегами, прагнення до постійного розвитку та самовдосконалення, відповідальність та цілеспрямованість.

Цифровізація сучасного світу, не оминула і медичну сферу також, тому 74,3% опитаних нами лікарів та 66,7% студентів завжди використовують з власної ініціативи новітні ІТ технології у своїй лікарській/навчальній діяльності з метою ефективного управління роботою; 25,7% та 15,2% опитаних вказали, що використовують їх тільки за вказівкою закладу; а серед студентів, були й такі, що зазначили, що взагалі не використовують їх через відсутність бажання або належного технічного забезпечення. Найпоширенішими технічними програмами для використання серед лікарів (45,7%) виявились обов'язкові медичні програми для управління пацієнта-

ми (за типом E-health, Medair), а серед студентів (60,6%) – стандартне програмне забезпечення комп'ютера (Excel, Word та ін.); спеціалізовані медичні та не медичні програми для управління в медичній сфері в своїй практиці використовують 23% лікарів та 10,6% студентів. Переважна більшість респондентів як лікарів (88,6%) так і студентів (72,7%) погоджуються з тим, що ці програми доповнюють їх знання в медичній сфері.

Абсолютно всі опитані нами лікарі та 98,5% студентів високо оцінюють пріоритетність ранньої діагностики та управління здоров'ям в практичній діяльності сучасного лікаря. 60% лікарів та 61,2% студентів вважають доречним та правильним психологічний вплив на свого пацієнта «але в аргументованих випадках, та тільки за згодою пацієнта»; 34,3% та 34,8% відповідно вважають, що «так, лікар цілком має на це право», всі інші респонденти «вважають це не доречним». Щодо ієрархії чинників, які впливають на здоров'я населення та його зміцнення, мали такий розподіл серед опитаних нами лікарів: соціальні чинники – 31,4%, зовнішні чинники (навколишнє середовище) – 28,6%, внутрішні чинники (генетика, біологічні фактори) – 22,9% та економічні чинники – 17,1%. Серед опитаних студентів розподіл впливу цих чинників був трохи іншим: зовнішні чинники (навколишнє середовище) – 51,5%, соціальні чинники – 21,2%, внутрішні чинники (генетика, біологічні фактори) – 19,7% та економічні чинники – 7,6%. Необхідним впливати на ці чинники в контексті менеджменту та управління здоров'ям вважають 88,6% лікарів та 97% студентів.

Висновки

Отже, під час трансформації сучасної системи охорони здоров'я, ми вважаємо, що для покращення та повного розвитку менеджменту громадського здоров'я необхідно популяризувати ці поняття та їх принципи серед сучасних медиків. З цією метою, доцільно починати підготовку фахівців у цій сфері ще на етапі університетської освіти. Такий підхід допоможе створити свідоме, конкурентоспроможне та якісне медичне співтовариство, а також збереже високий рівень здоров'я населення в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. Основна медична допомога. [Інтернет]. Всесвітня організація охорони здоров'я. Доступно: https://www.who.int/health-topics/primary-health-care#tab=tab_1.
2. Сімейна медицина: підручник / за заг. ред. Матюхи Л.Ф., Колесника П.О., Igor Svab, Vilica Katic. Ужгород: РІК-У, 2022. 629 с. ISBN 978-617-8046-59-0.
3. Закон України «Про систему громадського здоров'я» від 06 вересня 2022 року. [Інтернет]. Верховна Рада України. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
4. Наказ Міністерства Охорони Здоров'я України від 07.10.2022 № 1832 Про затвердження пріоритетних напрямів розвитку сфери охорони здоров'я на 2023 – 2025 роки. [Інтернет]. Верховна Рада України. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1832282-22#Text>
5. Figueroa CA, Harrison R, Chauhan A & Meyer L. Пріоритети та виклики у керівництві охороною здоров'я та управлінні персоналом у глобальному контексті: швидкий огляд. BMC health services research. 2019; 19(1): 1-11.
6. Carrillo de Albornoz S, Sia KL & Harris A. Ефективність телеконсультацій в первинній медичній допомозі: систематичний огляд. Сімейна медицина. 2022; 39(1): 168-182.

REFERENCES

1. World Health Organization. Primary Health Care. [Internet]. World Health Organization. Available from: https://www.who.int/health-topics/primary-health-care#tab=tab_1.
2. Family Medicine: Textbook / Ed. by Matiukha L.F., Kolesnyk P.O., Igor Svab, Vilica Katic. Uzhhorod: RIK-U, 2022. 629 p. ISBN 978-617-8046-59-0.
3. Law of Ukraine «On the Public Health System» of September 6, 2022. [Internet]. Verkhovna Rada of Ukraine. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
4. Order of the Ministry of Health of Ukraine dated October 7, 2022, No. 1832 «On Approval of Priority Directions for the Development of Healthcare for 2023-2025.» [Internet]. Verkhovna Rada of Ukraine. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1832282-22#Text>
5. Figueroa CA, Harrison R, Chauhan A & Meyer L. Priorities and challenges for health leadership and workforce management globally: a rapid review. BMC health services research. 2019; 19(1): 1-11.
6. Carrillo de Albornoz S, Sia KL & Harris A. The effectiveness of teleconsultations in primary care: systematic review. Family Practice. 2022; 39(1): 168-182.

Отримано 06.09.2023 р.